

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ щодо організації захисту населення Херсонської області у захисних спорудах цивільного захисту

Загальні положення

Система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій як складова національної безпеки є комплексом загальнодержавних заходів, що реалізуються місцевими органами виконавчої влади, виконавчими органами місцевих рад, органами управління з питань цивільного захисту, підпорядкованими їм силами та засобами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, що забезпечують виконання заходів у сфері запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Рівень національної безпеки не може бути достатнім, якщо в загальнодержавному масштабі не вирішено завдання захисту населення від надзвичайних ситуацій техногенного, природного або іншого характеру

Ці Методичні рекомендації розроблено для керівництва та допомоги в організації виконання заходів з укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту та проведення підготовчої роботи для приведення існуючого фонду захисних споруд у стан готовності до прийому населення.

Враховуючи умови сьогодення, в пам'ятках для населення необхідно визначити адреси місць збору, найближчі місця розташування захисних споруд, визначити адміністрацію по підготовці захисних споруд до дій за призначенням. Особливу увагу слід приділити оповіщенню населення під час загрози виникнення надзвичайної ситуації.

З урахуванням цих Методичних рекомендацій необхідно внести зміни до планів цивільного захисту на особливий період міст та районів (розділ захисту населення).

Оповіщення органів управління у справах цивільного захисту та населення Херсонської області

Відповідальність за організацію і проведення оповіщення про загрозу та виникнення надзвичайної ситуації, інформування про ситуацію, що складається, прогноз її розвитку покладається на органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, територіальні органи центральних органів виконавчої влади (відповідно до компетенції), керівників об'єктів, які створюють спеціальні, локальні (об'єктові) системи оповіщення.

Оповіщення про загрозу виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, інформування про ситуацію, складається, та прогноз її розвитку забезпечується управлінням з питань цивільного захисту Херсонської обласної державної адміністрації з використанням регіональної системи централізованого оповіщення та залученням до оповіщення населення спеціальних, локальних (об'єктових) систем оповіщення, телерадіомовних компаній, інших засобів масової інформації.

Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, власники об'єктів з масовим перебуванням людей зобов'язані встановити в населених пунктах, на

підприємствах, в установах і організаціях, на відповідних територіях, у місцях масового перебування людей та службових приміщеннях відповідні технічні засоби оповіщення персоналу і населення: інформаційні електронні табло, електросирени, побутові радіоприймачі, інші можливі пристрої системи оповіщення.

Оповіщення та інформування проводиться:

органів управління територіальних підсистем єдиної системи цивільного захисту - з використанням автоматизованих систем оповіщення, телефонного зв'язку;

взаємодіючих структур і військового командування - за телефоном, через мережу Інтернет;

населення - по системі централізованого оповіщення, за допомогою ефірного і проводового радіомовлення та телебачення, електронних інформаційних табло, вуличних гучномовних систем, електросирен, сигнально-гучномовних пристроїв автомобілів служб цивільного захисту, ударами у дзвони культових споруд, інші металеві предмети.

Підготовка, прийняття рішення та організація оповіщення здійснюється:

на регіональному рівні - обласною державною адміністрацією спільно з управлінням ДСНС України в області;

на місцевому рівні - районними державними адміністраціями, виконавчими органами міських рад спільно з територіальними органами ДСНС, сільськими та селищними радами;

на об'єктовому рівні - керівниками об'єктів господарювання.

Інформація до оперативно-диспетчерських служб управління ДСНС України в області та управління з питань цивільного захисту Херсонської обласної державної адміністрації про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, її можливі наслідки подається:

оперативно-черговими службами районних відділів управління ДСНС України в області;

оперативно-черговими (диспетчерськими) службами територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, обласних служб цивільного захисту, підприємств, установ та організацій області, незалежно від форми власності і господарювання, у порядку і терміни, які визначаються спільними наказами про взаємодіювання.

Термін передачі інформації не повинен перевищувати 5 хвилин.

Порядок оповіщення визначається з урахуванням структури державного управління, рівня надзвичайної ситуації, наявності та розташування сил реагування, і повинен забезпечувати оповіщення та інформування:

чергових служб територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;

обласних служб цивільного захисту; чергових служб

місцевих органів виконавчої влади; чергових

аварійно-рятувальних служб;

керівного складу органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення в зоні можливого впливу надзвичайної ситуації.

В органах виконавчої влади, місцевого самоврядування, на об'єктах підвищеної небезпеки, об'єктах з масовим перебуванням людей заздалегідь розробляється порядок дій населення при прогнозованих загрозах виникнення

надзвичайних ситуацій, аварій, катастроф, пожеж, епідемій тощо та інформація, яка буде передаватися під час оповіщення.

Порядок приведення в готовність наявного фонду захисних споруд цивільного захисту в Херсонській області

Захисні споруди повинні приводитись у готовність до прийому осіб, що укриваються, у терміни, які не перевищують 12 годин, а захисні споруди, розташовані у 30-кілометровій зоні від атомних станцій, повинні утримуватись у постійній готовності до прийому осіб, що укриваються.

Режим постійної готовності захисної споруди передбачає: справність несучих огорожу вальних конструкцій і захисних пристроїв захисної споруди;

надійну герметичність захисної споруди і справний стан фільтровентиляційної системи, які забезпечують нормативну тривалість перебування осіб, що укриваються, у зоні ураження, у зоні пожежі, а також, при відповідному обладнанні, у зоні катастрофічного затоплення;

справність санітарно-технічного та іншого обладнання і готовність його до роботи, наявність нормативних аварійних запасів води, паливних та мастильних матеріалів, майна, необхідного для життєзабезпечення осіб, що укриваються;

підготовленість персоналу з обслуговування захисних споруд;

пожежну безпеку;

належний санітарний стан приміщень.

У загальному випадку для підготовки захисної споруди до прийому людей необхідно виконати такі підготовчі роботи:

відкрити опечатані приміщення, розконсервувати і задіяти все обладнання і прилади;

відкрити всі входи для прийому осіб, що будуть укриватися; закрити (задраїти) технологічні прорізи (вантажні люки, вентиляційні отвори тощо);

закласти виступаючі над поверхнею землі прорізи в огорожувальних конструкціях протирадіаційних укриттів;

провітрити і при необхідності здійснити дезінфекцію приміщень;

винести з приміщень громіздке устаткування, матеріали і вироб перешкоджають розміщенню людей;

розчистити підходи до захисних споруд, встановити написи-показники "Вхід";

установити і підключити репродуктори (гучномовці) та телефони;

установити нари і лавки для розміщення людей, при цьому необхідно зберегти максимальну місткість захисної споруди;

перевірити системи постачання повітря, водопостачання, каналізації і електропостачання, справність пристроїв для вимкнення;

перевірити герметичність сховища;

забезпечити необхідний запас медикаментів;

забезпечити необхідний запас продуктів харчування;

заповнити баки питною водою;

забезпечити захисну споруду відсутнім інструментом, приладами, матеріалами.

Термін проведення необхідних робіт у всіх випадках не повинен перевищувати встановлений відповідними нормативними актами. Ці й інші необхідні заходи заносяться до Плану приведення захисної споруди у готовність, що складається завчасно, з призначенням відповідальних осіб суб'єкта, на балансі якого знаходиться захисна споруда.

Роботи з підготовки виконує особовий склад формувань з обслуговування захисних споруд під керівництвом і контролем начальників районних (міських) відділів управління ДСНС України в області.

Формування з обслуговування захисних споруд забезпечуються засобами індивідуального захисту, радіаційної і хімічної розвідки, спеціальної обробки, зв'язку, медичним майном та інструментом відповідно до норм оснащення формувань з обслуговування захисних споруд.

Порядок проведення збору та укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту

При раптовому початку військових дій із застосуванням звичайних засобів ураження інженерне забезпечення заходів цивільного захисту здійснюється у відповідності із специфікою та обсягом завдань інженерного забезпечення, які покладено на служби цивільного захисту.

Обсяги і зміст заходів, які виконуються інженерними службами, залишаються такими ж, як і при планомірному переведенні цивільного захисту з постійної у повну готовність особливого періоду, і проводяться у максимально стислі строки.

За сигналом населення зобов'язане увімкнути радіотрансляційні та телевізійні приймачі для прослуховування нагального повідомлення.

У всіх випадках використання систем оповіщення з увімкненням сирен' негайно доводиться до населення відповідне повідомлення засобами проводового радіо та телевізійного мовлення, припиняється трансляція всіх інших передач.

Кожен громадянин України повинен знати сигнали оповіщення цивільного захисту та вміти правильно діяти відповідно до них в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій.

Далі наведені варіанти дій населення при різноманітній небезпеці та порядок дій населення при отриманні сигналів.

З метою привернення уваги до населення доводиться сигнал оповіщення цивільного захисту „Увага всім!“ шляхом включення електросирен, дублювання протяжними гудками інших звукових пристроїв суб'єктів господарювання та транспортних засобів.

Після цього у мовному режимі через засоби масової інформації (радіо, телебачення тощо) до населення доводиться сигнал "Повітряна тривога" та порядок дій за цим сигналом.

З моменту подачі сигналу "Повітряна тривога" для вжиття заходів захисту може бути всього лише кілька хвилин. Ці хвилини необхідно використати з максимальною доцільністю.

Почувши сигнал "Повітряна тривога" необхідно:

а) якщо громадяни знаходяться вдома:

вимкнути приймач радіотрансляційної мережі, теле- та радіоприймач, уважно прослухати інформацію;

якщо є можливість, попередити сусідів та самотніх людей, які мешкають поруч;

закрити вікна, вимкнути всі нагрівальні прилади, перекрити газову мережу, загасити печі, вимкнути світло;

швидко одягнутися, перевірити наявність пришитих з внутрішнього боку одягу в дітей дошкільного віку записів: прізвище, ім'я, по батькові, адреса, вік, номер домашнього телефону;

взяти індивідуальні засоби захисту та завчасно підготовлений запас продуктів і води, особисті документи, кишеньковий ліхтарик та найкоротшим шляхом прямувати до найближчої захисної споруди;

зайняти місце у захисній споруді та виконувати вимоги старшого (коменданта): не палити, не смітити, голосно не розмовляти, дотримуватися спокою і порядку, обов'язково допомагати дітям, літнім людям та інвалідам;

уважно слідкувати за розпорядженнями та сигналами цивільного захисту.

У разі відсутності в радіусі 500 м від будинку проживання захисної споруди необхідно використати для укриття підвальне приміщення під будинком.

У жодному разі не можна після сигналу "Повітряна тривога" залишатися в будинках, особливо на верхніх поверхах, адже при вибуху вони руйнуватимуться під впливом ударної хвилі.

До ускладнення обстановки громадянам необхідно з'ясувати в консультаційному пункті органу місцевого самоврядування (комунальному підприємстві, ЖЕКу, селищній (сільській) раді):

прогнозовані надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру і порядок дій населення при їх виникненні;

маршрути евакуації (якщо вона передбачається) у безпечний район; місце розташування захисної споруди, до якої можливо дістатися. У разі настання загрозливого періоду доцільно потурбуватись про наявність:

найпростіших засобів індивідуального захисту (респіратори, ватно-марлеві пов'язки або протипилові тканинні маски);

найпростіших засобів медичної допомоги (бинт, йод, джгут, перекис водню, нашатирний спирт, знеболювальні засоби тощо);

б) якщо громадяни знаходяться на роботі:

виконати заходи, передбачені на цей випадок Планом дій, Інструкцією, та діяти за вказівками керівництва суб'єкта господарювання;

швидко, без паніки зайняти місце у захисній споруді (сховищі, підвальному приміщенні) та виконувати вимоги старшого (коменданта);

в) якщо люди знаходяться у громадському місці:

вислухати вказівки адміністрації і діяти у відповідності з ними (йти в зазначені сховища або укриття).

Взагалі в хвилини небезпеки кожному громадянину необхідно мобілізувати себе, проявити мужність, самовладання і, звичайно, діяти з граничною швидкістю.

ПАМ'ЯТКА

щодо дій населення під час бойових дій

1. При загрозі ураження стрілецькою зброєю:

закрити штори або жалюзі (заклеїти вікна паперовою стрічкою) для зменшення ураження розбитим віконним склом;

вимкнути світло, закрити вікна та двері;

зайняти місце на підлозі в приміщенні, де немає вікон (комора, ванна кімната, вітальня);

поінформувати доступними засобами про небезпеку близьких та знайомих.

2. При загрозі бойових дій:

закрити штори або жалюзі (заклеїти вікна паперовою стрічкою) для зменшення ураження розбитим віконним склом;

вимкнути світло, перекрити газ, воду, загасити пічне опалення;
взяти документи, гроші, предмети першої необхідності, медичну аптечку та продукти харчування;
залишити помешкання та зайняти місце у захисній споруді чи підвалі;
попередити про небезпеку сусідів, надати допомогу людям похилого віку, інвалідам та дітям;
без нагальної потреби не залишати безпечне місце;
бути максимально обережними та не піддаватись паніці.

3. Якщо стався вибух:

уважно озирнутися довкола і визначити наявність загрози подальших руйнувань та зсувів стін і перекриття, а також, чи є поблизу хтось, кому необхідна допомога;

якщо є можливість, спокійно, без паніки залишити місце пригоди;
у разі, якщо людина опинилася під завалом, необхідно подавати голосові сигнали, проявляти меншу активність, берегти сили;
виконувати всі вказівки рятувальників.

4. При загрозі масових заворушень:

зберігати спокій та розсудливість;
при перебуванні на вулиці негайно залишити місце масового скупчення людей, уникати агресивно налаштованих осіб; не піддаватись на провокації;
надійно закрити двері, не підходити до вікон, не виходити на балкон;
без нагальної потреби не залишати приміщення.

П А М ' Я Т К А **щодо дій населення при захопленні у заручники**

1. У разі взяття у заручники:

взяти себе в руки, заспокоїтись, не панікувати, розмовляти спокійним голосом;

підготуватись фізично і морально до можливого суворого випробування;
не виявляти агресії та зневаги до осіб, в полоні яких опинились;
від самого початку (особливо в першу годину) виконувати всі вказівки зловмисників;

не привертати увагу зловмисників своєю поведінкою, не чинити активний опір, оскільки це може погіршити становище;

не намагатися бігти, якщо немає повної впевненості в успіху втечі. Це може призвести до того, що будуть застосовані більш суворі заходи, подібні дії можуть ускладнити не тільки становище окремого заручника, а й інших осіб;

заявити про погане самопочуття;

запам'ятати якомога більше інформації про зловмисників (їх кількість, озброєння, зовнішній вигляд, особливості зовнішності, стать, акцент, тематика розмови, темперамент, манера поведінки);

намагатися визначити місце свого знаходження (ув'язнення);

не нехтувати їжею, що допоможе зберегти сили та здоров'я;

розташуватися подалі від вікон, дверей і самих зловмисників, що необхідно для забезпечення безпеки у разі штурму приміщення, стрільби

снайперів на поразку злочинців.

При штурмі будівлі необхідно лягти на підлогу обличчям донизу, склавши руки на потилиці. Слід пам'ятати, що правоохоронні органи та місцева влада роблять все, аби визволити заручників.

Дії населенню по боротьбі з тероризмом

Необхідно бути уважним до того, що відбувається довкола. Пильність повинна бути постійною і активною. Виважені та рішучі дії з виявлення фактів підготовки до вчинення терористичних актів і своєчасне повідомлення про них правоохоронних органів допоможуть зберегти життя багатьом людям. Ознаки можливої підготовки до здійснення терористичних актів: поява підозрілих осіб, які цікавляться у місцевих жителів інформацією про підприємства та можливістю потрапити до них повз охорону;

вивчення підозрілими особами місцевості, розміщення на ній підприємств, складання їх планів, схем, проведення фото- та відеозйомки;

наявність у незнайомої людини предметів, схожих на замасковану зброю, вибухові пристрої, а також наявність великих сум грошей;

звернення незнайомих осіб до місцевих жителів з приводу надання за підозріло великі гроші на нетривалий термін житла, стоянки для автотранспорту, місця для зберігання вантажу, а також з проханнями перегнати автомобіль, передати посилку, познайомити з якою-небудь людиною тощо;

наміри немісцевих підозрілих осіб під різними приводами познайомитися з людьми, які працюють на підприємствах з режимом допуску на них, вивчення ними порядку охорони та допуску на підприємства.

Дії керівників підприємств та організацій щодо попередження терористичних актів

Останнім часом на об'єктах господарювання почастишали випадки виявлення підозрілих предметів, які можуть виявитися вибуховими пристроями.

Рекомендовані заходи попереджувального характеру:

посилення пропускного режиму при вході та в'їзді на територію об'єкта, встановлення систем сигналізації, аудіо- та відеоспостереження і запису;

встановлення надійної огорожі довкола території об'єкта;

щоденні обходи території об'єкта і огляд місць зосередження підозрілих предметів з метою своєчасного виявлення вибухових пристроїв;

періодична комісійна перевірка складських приміщень;

більш ретельний підбір та перевірка кадрів;

організація та проведення спільно з правоохоронними органами інструктажів і практичних занять щодо дій при виникненні надзвичайних ситуацій;

при укладанні договорів щодо здачі складських (підсобних) приміщень в оренду в обов'язковому порядку включати до них пункти, які дають право адміністрації об'єкта при необхідності здійснювати перевірку орендованих приміщень;

у разі виявлення підозрілого предмета негайно повідомляти про це правоохоронні органи та аварійні служби по телефону;

до прибуття оперативно-слідчої групи забезпечити охорону місця знаходження підозрілого предмета, евакуювати співробітників на безпечну відстань;

у разі необхідності розпочати евакуацію людей згідно з наявним планом, відключити енергоносії та привести в готовність усі наявні засоби пожежегасіння.

Слід пам'ятати, що відповідно до чинного законодавства України керівник суб'єкта господарювання несе відповідальність за життя та здоров'я своїх підлеглих.